

TEMELJNE ZNAČILNOSTI IN NAČELA USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

1. TVARINA IN ZGRADBA USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

1.1. Tvarina ustave RS

Nova slovenska ustava se osredotoča na klasično tvarino ustave. predmet njenega urejanja so z redkimi izjemami samo vprašanja, ki po splošnih merilih spadajo v standardno ustavno materijo. Prvi sklop zajema katalog **človekovih pravic in svoboščin** (prepodroben), drugi sklop pa ureja **državno ureditev** (preskop). Medtem pa lahko v poseben tretji sklop razvrstimo še ustavne določbe.

Razlikujemo 3 vrste pravnih norm:

- a) **neposredno uporabljive**- ne zahtevajo zakonske razčlenitve
- b) **zahtevajo zakonsko razčlenitev**- zaradi abstraktnosti, splošnosti in izhodiščnosti norm.
Pri tem ustava: 1. zakonodajalca pooblašča, da zakonsko uredi določeno stvarino,
2. zakonodajalcu zapoveduje, da pravno uredi določena vprašanja,
3. zakonodajalcu prepoveduje poseg na posamezna področja
- c) ki **neposredno niso uporabljive** in ne zahtevajo zakonske razčlenitve

1.2. Zgradba ustave RS

PREAMBULA se opira na:

1. temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti RS
2. temeljne človekove pravice in svoboščine
3. pravico slovenskega naroda do samoodločbe
4. večstoletni boj Slovencev za narodno osvoboditev
5. subjekt, ki je sestavo sprejel (Skupščina RS)

NORMATIVNI DEL obsega 174 členov, razvrščenih v 10 poglavij

1. poglavje (1-13): splošne določbe o kakovosti, naravi in obliki slovenske države
2. poglavje (14-65): človekove pravice in svoboščine
3. poglavje (66-79): gospodarska in socialna razmerja
4. poglavje (80-137): državna ureditev
5. poglavje (138-145): samouprava
6. poglavje (146-152): javne finance
7. poglavje (153-159): ustavnost in zakonitost
8. poglavje (160-167): ustavno sodišče
9. poglavje (168-171): postopek za spremembo ustave
10. poglavje (172-174): prehodne in končne določbe (uveljavitev ustave- kdaj začne veljati- in sprejem ustavnega zakona)

Vsi členi razen v 1. in 10. poglavju so naslovljeni.

2. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

Ustava RS spada med toge ustave, saj predpisuje zahtevnejše pogoje za svoje spreminjanje kot za sprejemanje zakona. Za spreminjanje ustave je pristojen **državni zbor**, lahko pa v tem postopku delujejo tudi ljudje z ljudsko iniciativo in referendumom.

Za spremembo ustave sta prepisani dve obvezni in ena neobvezna faza:

1. predlog za začetek postopka za spremembo ustave in odločanje o njem

predlog lahko da: a) 20 poslancem državnega zbora

b) vlada

c) najmanj 30.000 volilcev

Zakonodajna iniciativa(predlog lahko da vsak poslanec ali najmanj 5.000 volilcev)

Ljudska iniciativa (predlog lahko poda vsak volilec, politična stranka ali združenje državljanov, to pobudo pa mora v najmanj 60 dneh podpreti 30.000 volilcev), poseben obrazec s pojasnili kako naj se ustava spremeni, razlogi za spremembo, podpisi. Temu sledi še soglasje državnega zbora (dvotretjinska večina glasov navzočih- relativna kvalificirana večina)

2. sprejem ustavne spremembe

Državni zbor sprejme akt o spremembi ustave z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev (absolutna kvalificirana večina)= 60 poslancev

3. potrditev spremembe ustave na referendumu

Referendum ni obvezen, izvrši se če to predlaga najmanj 30 poslancev. Referendum se izvede šele po sprejetju ustavne spremembe v državne zboru, vendar pred razglasitvijo (naknadni referendum). Državni zbor mora razpisati referendum v sedmih dneh po vložitvi zahteve poslancev. za pravnoveljavno odločitev je potrebna dvojna večina: večinska udeležba volilnih upravičencev in večina pritrdilnih glasov volilcev.

2.4. Ustavnorevizijska tehnika

Dve ustavnorevizijski tehniki:

1. **AMANDMIRANJE**- namenjeno predvsem dopolnjevanju ustave (dodajajo se ustavni
2. **NOVELIRANJE**- se uporablja za dopolnjevanje in spreminjanje ustave, s tem neposredno posega v prvotno obliko; poteka lahko z ustavni zakonom, zakonom o spremembi ustave ali navadni zakonom

V prvi spremembi ustave 1997 je državni zbor odločil, da se bo ustava novelirala z ustavnim zakonom: a) I. razdelek= vsebuje novo besedilo ustave

b) II.razdelek=izvedbo za spremembo ustave

3. SPLOŠNE DOLČBE USTAVE RS

Nova slovenska ustava v primerjavi s prejšnjo ne vsebuje več pravnih načel, amak le splošne določbe. splošnim določbam ni mogoče pripisovati večje veljave kot drugim ustavnim določbam. V 1. in 2. členu ustave je Slovenija opredeljena kot demokratična, pravna in socialna država.

3.1. Demokratična država

Nanaša se na politični sistem in obliko vladavine (republika). demokratična država označuje razmerje med državo in družbo, ki j na ustavni način omogoča vpliv na delovanje državne organizacije ter uveljavljanje njene odgovornosti in nadzor nad njima (ljudska suverenost). ločimo med posredno (delitev oblasti) in neposredno demokracijo (ljudska iniciativa in referendum). ključna sestavina so tudi človekove pravice in svoboščine, ki omejujejo delovanje državnih organov.

3.2. Pravna država

Pomeni vezanost delovanja vseh državnih organov na pravne predpise (zato vladavina prava), kot nasprotje njihovi samovolji. zagotavlja človekove pravice in svoboščine, pravno varstvo, delitev oblasti, neodvisnost sodstva, enakost pred zakonom, nadzor nad delovanjem državnih organov.

3.3 Socialna država

Spremenjene družbene in ekonomske razmere zahtevala višjo stopnjo socialnosti-t.i. socialno blaginjo. Socialna država naj bi tako poleg političnih pravic uvedla tudi ekonomske in socialne pravice, s tem bi zagotovila posameznim družinam socialno in materialno varnost.

3.4. Pravica do samoodločbe in izvrševanje oblasti

3. člen ustave opredeljuje Slovenijo kot državo vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici do samoodločbe

3.4.1 Načelo ljudske suverenosti

Suverenost je najvišja, neomejena in neodvisna oblast. Ločimo državno in ljudsko suverenost:

- a) **DRŽAVNA SUVERENOST**: država ima najvišjo oblast v družbi
- b) **LJUDSKA SUVERENOST**: nosilec suverene oblasti je ljudstvo. S tem se izraža misel o tem, da vsa oblast v državi izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu ter da nosilci oblasti delujejo kot predstavniki ljudstva. Način izvrševanja suverenosti je lahko posreden (voli predstavnike) ali neposreden (izvršuje oblast). prvič je bilo razglašeno v Deklaraciji o pravicah človeka in državljana 1789 »suverenost izvira iz ljudstva«.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo, ki jo izvršujejo neposredno in z volitvami.

3.4.2 Načelo delitve oblasti

Slovenska ustava izhaja iz načela po delitvi oblasti (na zakonodajno, izvršilno in sodno), v katerem vsaka izmed teh vej bolj ali manj neodvisno od drugih vej izvršuje svoje pristojnosti.

3.5 Unitarna država in državne meje

Slovenija je ozemeljsko enotna in nedeljiva država (4.člen)-prepoved federalizacije, enoten organizacijski sistem. Razvita **Lokalna samouprava**-njene enote (občine in pokrajine) niso enote državne ureditve, temveč samoupravne skupnosti. Meje države opredeljuje ža ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti RS. gre torej za mednarodno priznane meje ITA,AUT in HUN z nekdanjo SFRJ, ter meja z Republiko Hrvaško.

3.5 Človekove pravice in svoboščine, državljani in tujci

5. člen RS zavezuje državo, da na svojem ozemlju varuje ČPS in da:

- a) varuje in zagotavlja pravice avtohtonih manjšin-italijanske in madžarske
- b) skrbi za avtohtone slovenske manjšine v sosednjih državah
- c) skrbi za slovenske izseljence in zdomce ter pospešuje stike z domovino
- d) skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladden civilizacijski in kulturni razvoj SLO

3.5.1. Državljeni in tujci

DRŽAVLJANSTVO- je pravno razmerje in povezanost posameznika z državo, na podlagi katerega pripadajo posamezniku vse osebne, politične, socialnoekonomske in druge pravice, vendar tudi obveznosti. Državljanstvo se dobi:

- a) z rojstvom v RS
- b) z naturalizacijo
- c) mednarodni pogodbi

in izgubi z odpustom, odrekom, odvzemom in po mednarodni pogodbi.

TUJCI- osebe, ki niso državljani RS. V skladu z mednarodnimi pogodbami imajo vse pravice, zagotovljene s slovensko ustavo in zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi samo državljani RS. Tako ČPS razdelimo v 3 skupine

- a) **SPLOŠNE PRAVICE**- dostopne vsem (državljeni + tujci)
- b) **RELATIVNO REZERVIRANE P.**- pod posebnimi pogoji jih imajo tudi tujci
- c) **ABSOLUTNO REZERVIRANE P.**- tujcem niso priznane (politične pravice)

3.5.2 Državni simboli, uradni jezik

DRŽAVNI SIMBOLI- grb, himna, zastava

URADNI JEZIK- slovenščina; vsi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci pooblastil morajo kot uradni jezik uporabljati slovenščino. Na območju, kjer živita manjšini, pa sta uradna jezika tudi italijanščina in madžarščina.

3.5.3. Država in verske skupnosti

Odnos med državo in cerkvijo je lahko:

- a) **sistem državne cerkve** (samo eni verski skupnosti je priznan status državne cerkve)
- b) **sistem priznanih cerkva** (verske skupnosti svobodne, vendar so samo nekatere priznane)
- c) **sistem ločitve cerkve in države** (verske skupnosti zasebne ustanove)

3.6. Načela mednarodnega prava in mednarodne pogodbe

8. člen ustave predpisuje, da morajo biti vsi zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Z ratifikacijo in objavo postanejo del našega notranjega pravnega reda. Ratificira jih lahko državni zbor ali vlada. Na čelu hierarhije pravnih aktov je ustava, mednarodne pogodbe..pa so uvrščene takoj pod njo.

4. NAČELO USTAVNOSTI IN ZAKONITOSTI

4.1. Sodobna pravna država, načelo ustavne države, načelo delitve oblasti

Sodobno pojmovanje pravne države upošteva ustavna načela, ki dajejo prednost pravu nasproti samovolji in arbitrarnosti, in tudi demokratične mehanizme državne organizacije z urejenim sistemom politične in sodnega nadzora. Sodobna pravna država zahteva, da državna oblast temelji in se izvršuje le na podlagi ustave in zakonov (omejitev oblasti), pri tem pa zagotavljati ČPS, pravičnost in pravno varnost. v zvezi z načelom pravne države je najpomembnejše **načelo ustavne države**. Načelo delitve oblasti-smisel je v delitvi oblasti in s tem v zagotovitvi relativne samostojnosti posamezne veje oblasti pri opravljanju ustavno določenih funkcij, medsebojnega omejevanja in nadzora.

4.2 Načelo ustavnosti in zakonitosti

V najsplošnejšem opredelimo ustavnost in zakonitost kot skladnost ravnanja vseh in vsakogar z ustavnimi in zakonskim normami, ki to ravnanje urejajo. skladno z ustavo mora biti ravnanje vseh pravnih subjektov.

- **NAČELO USTAVNOSTI:** je temeljno načelo sodobnega ustavnega sistema in političnega sistema ter najpomembnejše pravno jamstvo njegove notranje strukture. Zajema skladnost zakonov, podzakonskih aktov in drugih splošnih aktov z ustavo (razmerje pravnih aktov in obveznost, da vsi akti ravnajo v skladu z ustavo)

a) **Materialna ustavnost-** skladnost zakona ali drugega predpisa, ki je neposredno ali posredno določen z ustavo, z ustavnimi normami z vidika njegove vsebine.(npr. materialno protiustaven zakon je zakon, ki nasprotuje vsebine ustave)

b) **Formalna ustavnost-** skladnost z vidika njegove oblike (formalno protiustaven zakon je tisti, ki ga sprejeme za to nepristojen organ ali nepravilen postopek).

a) **Načelo supremacije** ustave-(nadvlada)-ustava je na hierarhiji pravnih aktov najvišje, vsi drugi pravni akti jo morajo upoštevati in biti z njo skladni.

b) **Načelo funkcionalne ustavnosti-** zahteva podrejanje delovanja vseh organov državne oblasti ustavi. Vsaka tudi najvišja oblast je omejena z ustavo.

- **NAČELO ZAKONITOSTI:** zakonitost pomeni dopolnitev in izvedbo načela ustavnosti, ena izmed oblik uresničevanja ustavnosti. pomeni obveznost vseh in vsakogar, da pri sprejemanju pravnih aktov in izvrševanju dejanj izhajajo iz zakona in ga dosledno upoštevajo.

a) **Formalna zakonitost-** glede oblike (neformalnost-nepooblašчени organi, nepravilni postopek)

b) **Materialna zakonitost-** vsebina (materialna nezakonitost-nasprotje vsebini zakona)

a) **Načelo supremacije** zakona- zakon mora biti v skladu z ustavo in splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor, podzakonski predpisi in drugi pravni akti-v skladu z zakoni.

b) **Načelo funkcionalne zakonitost-** funkcije državnih organov,... v okviru zakona.

4.3.2. Druga načela zakonitosti

a) **Promulgacija** (razglasitev) zakona je akt, s katerim pristojni organ ugotovi, da je zakon sprejel zakonodajni organ v pravo predpisanem postopku. (predsednik)

b) **Publikacija zakona in drugih predpisov-** namen je pisna seznanitev pravnih naslovljencev s predpisom, da bi se lahko po njem ravnali (državni uradni list, uradno glasilo)

c) **Vakacijski rok-** rok od objave predpisa do trenutka, ko je predpis pravno močen (uradno 15 dni) » ignoranita iuris nocet«

d) **prepoved retroaktivnosti pravnih aktov-** zakoni in prepisi lahko urejajo in s tem sankcionirajo pravna razmerja samo v naprej-ex nunc-ne pa razmerij, ki so nastala pred sprejetjem predpisa-ex tunc (za nazaj). Le za izjeme:

1. retroaktivnost določi samo zakon
2. povratno veljavo imajo lahko samo posamezne določbe zakona
3. je dopustna če gre za javni interes in ne posega v že pridobljene pravice

4.4. Varstvo ustavnosti in zakonitosti

Za varstvo ustavnosti splošnih pravnih aktov je pristojno ustavno sodišče

Varstvo posamičnih pravnih aktov:

- a) **Pritožba**- najpomembnejše pravno sredstvo, vsakomur je zagotovljena pravica do pritožbe. Pravnomočne odločbe pri tem ni več moč spreminjati
- b) **Upravni spor**-oblika sodnega nadzora nad zakonitostjo dokončanih posamičnih aktov in organov državne uprave (sodišče)
- c) **Ustavna pritožba**- nov institut v našem ustavnem sistemu, ki omogoča dodatno varstvo posameznikovih pravic in svoboščin.
- d) **Pritožba varuhu človekovih pravic**- namenjena varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov,...